

Sămănătorul

Revistă Literară Săptămînală

Sumarul :

- N. IORGA: — Doi povestitori.
N. N. B. — Ca un copil al nimănui (poezie).
M. SADOVEANU. — Călărașul (schiță).
I. BORCEA. — Arhanghelul (poezie).
ARTUR GOROVEI. — Poveste.
N. IORGA. — Cronică.

REDACTIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

STRADA REGALĂ No. 6 (Hotel Union)

BUCUREȘTI

Ediție populară

Abonamentul 6 lei pe an

In Editura Institutului de arte grafice „MINERVA“

A APARUT:

DRUM și POPAS

Note de drum. — Schițe

DE

C. SANDU

Prețul Lei 1.25.

A apărut:

ISTORIA LUÎ ȘTEFAN-CEL-MARE

POVESTITA POPORULUI ROMÂNESC

DE

N. IORGA

De vinzare la toate librăriile din țară.

Prețul: | Ediția populară 75 de bani
| , de lux lei 2.50

A apărut:

VASILE PARVAN

ALEXĂNDREL VODĂ și BOGDAN VODĂ

— Șapte ani din istoria Moldovei —

1449—1455

Prețul Lei 2.—

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ LITERARĂ SĂPTĂMINALĂ

Redacția și Administrația
BUCUREȘTI
Strada Regală. 6

SUPT DIRECȚIA UNUI COMITET

ABONAMENTUL
6 Lei pe an

DOÎ POVESTITORI.

Tipografia «Minerva» a tipărit în acest an «Povestirile» și «Șoimii» d-lui M. Sadoveanu, iar o firmă din Ploiești, care încearcă de-o bucată de vreme și editura, alegîndu-și une ori mai bine, alte ori mai rău cărțile, a pus în mina publicului un nou volum al d-lui Vasile Pop: «De dragul celor mici». Cărțile d-lui Sadoveanu au fost bine primite și fără îndoială că pe d. Vasile Pop lumea noastră cetitoare îl va înțelege și-l va răsplăti prin înțelegerea ei mișcată.

D. Sadoveanu are o rodnicie vrednică de talentul său: după cărțile pe care abia le-a dat la lumină, el se va înfățișa, în scurt timp, printr'un volum de schițe din viața de războiu a țeranului român în 1877, și părți din această lucrare au și apărut aici și în revista «Luceafărul» din Peșta. Tînărul scriitor și-a făcut despre cariera sa o idee care nu samănă, din fericire, cu a înaintașilor săi: i se pare, cu dreptate, că oricine are puteri trebuie să le cheltuiască și să le cheltuiască bine, adecă în așa fel încit să atingă cît mai deplin idealele sale de frumuseță și să folosească pe cît se poate mai mult oamenii între cari trăiește, conaționalilor și contemporanilor săi, — alții venind numai în planul al doilea. El poate închipui lucruri pe care, cînd le povestește el, le crezi adevărate și le judeci mai frumoase decît lucrurile adevărate pe care le ai zilnic supt ochi: de ce și-ar înfrîna darul numai pentru ca din partea unor oameni pretențioși să i se aducă lauda că i se destăinuiește rar, deci, zic ei, într'un chip mai impunător, mai vrednic, mai desăvîrșit?

Nici d. Vasile Pop nu e un lustruitor fără odihnă al lucrurilor ce de la sine apar lustruite: școala producției chinuite, tulburate de auto-critica exagerată, care trece prin nălucirea că s'a îndeplinit în chip tainic o operă desăvîrșită și veșnică, pentru ca la urmă să se ajungă la vădita neputință de a scrie, — această școală nu e a sa. Fără a ținea în seamă receala cu care cei mai mulți au întîmpinat începuturile sale, și învingînd, după cît știm, grele împrejurări, d. Vasile

Pop n'a contenit până astăzi manifestația sa literară, și acum, când el e chemat să-și ia locul ce i se cuvine în literatura tinerilor, scrișul i se va face, de sigur, încă mai bogat, nevoia de-a se împărtași altora în ce gîndește mai ales și spune mai frumos va fi mai puternică.

În acești doi povestitori mai ales — și, pe lângă dinșii, în N. N. Beldiceanu, dacă va ști să se mărgenească în subiectele ce se potriveșc cu sufletul său, și nu va fi ispitit de nota sentimentală, în I. Ciocîrlan, în C. Sandu, în Cercel, în N. Macedoneanu (Bașaria), dacă nu se va înștrăina, prin ocupațiile sale nouă, de literatura românească, — generația care se recunoaște, se unește, se îmbărbătează și luptă împreună astăzi, iar mîni va fi stăpînă pe viața neamului nostru, și-a gășit nuvelistii și romancierii cei noi.

Oricine vede că această generație are un caracter deosebit, de care nu se poate despărți, pe care nu-l poate preface și în numele căruia va învinge. Cei ce s'au strecurat de la 1880-90 încoace s'au putut mulțami cu imitații, cu contrafaceri, cu variante: acestoralaltii li trebuie ceva în adevăr nou în toate. Povestitorii de cari am vorbit dau, împreună, cu toată lămurirea și puterea trebuincioasă această notă nouă.

* * *

Generația de astăzi are privirea îndreptată asupra neamului întreg: în toată întinderea lui geografică, în toată alcătuirea lui socială, în toată desfășurarea lui istorică; pe dinsa o interesează toată Romînia cîtă este oriunde și ori în ce strate, toată cîtă a fost, în orice vreme. Orice datină, orice amintire, orice colț-umil al sufletului mulțimilor ferite în graiul lor, are preț pentru dinsa. Și luarea aminte a ei nu e rece, curioasă, abstractă, ci caldă, frățească, bună.

Deci, în alegerea, în gradarea pe care o face, cel d'întăi loc îl ieau aceia cari au avut sau păstrează mai mult firea neamului, fire anumită și originală, care-i e cel mai puternic drept la traiu. Alții au avut, dăunăzi, slăbiciune pentru tipurile de tineri moderni, din cale afară de moderni, cu mintea în plete, inima în toane și talentul în mofturi ciudate, pentru naturile bolnave, nenorocite sau ticăloase care se pot ivi în aierul greu al orașelor mari, supt înriurirea unor civilizații străine, putred de bătrîne. Nouă, cestor de azi, nu ni mai trebuie băiețandrii cu nevricale, băiețoi cu strîmbături, băieței cu visări goale ca experiența lor de lume și de viață; în lături uritele figurî de carton spoit, maimuțoi de mucava! Prin literatură voim să trăim în noi o adevărată viață și o viață scumpă nouă, și știm acum

unde se găsește ea, și știm cine o culege și are puterea să ni-o înfățișeze.

D-lui Vasile Pop îi plac «cei mici», deci cei mulți și, dacă te uiți bine, cei buni, cei naivi, cei curați, chiar dacă au pelița smolită a dănciucilor ce se luptă din arșice ca să știe care din ei va fi «Împărat» sau încercă ce poate spune din inima unui om o coardă întinsă pe un piept de lemn uscat. Trecutul îl lasă hotărît la o parte; nu l-a văzut luptînd, nu l-a auzit plîngînd, n'a mers cot la cot cu dinsul pe aceleași drumuri grele, mîngîindu-l și ajutîndu-l, și deci îl lasă la o parte. Îl lasă la o parte și pentru alte cuvinte: d. Vasile Pop nu descrie, ci, ca maestrul său Caragiale, lasă să se înțeleagă, atinge numai; strălucirea de veșmînt a vremurilor ce s'au îngropat în aurul și purpura lor nu-l ispitește. Apoi fapta — ceia ce cunoaștem mai bine, mai de-a dreptul, mai sigur de la acei oameni — nu-l privește, căci nu se încălzește cînd ea se desfășură. mîndră ca un steag, în luptele ce s'au potolit de mult. În sfîrșit, nici dialogul nu e ceia ce-î place mai mult să dea — cu tot dialogul dibaciî din «Cerșitorii», cu toată precisia de ton din schițele țigănești, cu toată notația gîngășă a vorbirii țeranilor înduioșați în «Domnița». Nu, — acest scriitor trage cu urechea la mișcările ascunse ale inimii, el pîndește înnaintarea gîndurilor; el e un psiholog răbdător, modest și simplu, — și de aceia se îndreaptă spre cei cari au simțirea mai adevărată și mai gîngășă.

Dar nu ca să scrie, ca Prosper Mérimée, ca I. L. Caragiale, opere de artă îngrijit săpate într'o marmură frumoasă și rece. D. Vasile Pop e un sentimental. Un adevărat sentimental timid, care se rușinează și se ascunde, și nu un sentimental de paradă, totdeauna cu tirada în gîtlej. Sentimentalul e însă foarte adeseori, în cealaltă manifestare a sa, un humorist. Și astfel și este un humorist d. Vasile Pop, dar iarăși un humorist discret, care subliniază, fără a zimbi, lucruri care sînt însă și foarte duioase. Ce poate fi și mai vesel și mai duios decît dulcile, curatele, albele sale povestiri din viața copiilor?

Și M. Sadoveanu a scris despre «cei mici». Ce sînt alta decît «cei mici» țeranii bătrîni cari ospătează într'o zi de serbătoare în bordeiul lor fără veselie pe tinărul străin și vorbesc apoi înnaintea oaspetelui adormit de fiul lor mort, care era cam așa, dar..., dar *mai frumos*; ce sînt alta sfinții țeranî cari în primejdia morții de mîna dușmană desfășură, în șanțurile umede, reci, otrăvite ale Plevnei cele mai alese simțiri de frăție omenească, cea mai nobilă și mai tăcută jertfire de sine, cea mai curată veselie a unor suflete ce au rămas

limpezii ca ale copiilor? Dar altceva îl cheamă în același timp: din trecut îl cheamă umbre și el — romantic, dacă voiți să-i ziceți, dar romantic în această parte numai a creațiunii sale —, el le urmează. Sînt umbre care plîng vechi dureri, umbre deznădăjduite ce nu se pot odihni, sînt umbre blinde care par că n'au trăit nici-odată; dar acelea care stăpînesc mai mult sufletul scriitorului sînt umbrele în zale ruginite, umbrele pătate de singe, umbrele care au *făcut fapte* cînd erau între oameni, care au petrecut, au băut, au iubit, au luptat, au cucerit și răzbunat. În veșminte din toate vremurile, în situații din toate treptele, Voevozi, boieri vechi, boieri noi, haiduci — pe aceștia ni i-a dat povestitorul într'un curent care se vestește puternic ca acela al povestirilor — inferioare ca valoare artistică, firește — ale bătrînului Alexandre Dumas, care, între altele, a fost profesorul de istorie al poporului frances.

În puține cuvinte, aceștia sînt cei d'intăia povestitori tineri ai poporului român de astăzi, și norocul a voit ca scrisorile lor să fie astfel încît oricine din neamul lor îi poate înțelega și se poate încălzi de poesia sănătoasă din sufletele lor.

N. IORGA.

CA UN COPIL AL NIMĂNUI...

Ca un copil al nimănu,
Umblă amorul mieu pribeag,
Pe supt fereastra casei tale,
Și lacrimile-i curg șirag.

Primește-l dragă 'n cuibul tău
Căci dînsul e copil cuminte:
Ca mieluşelul o să stea
Cînd vorba ta o să-l alinte.

Și, de cumva o fi cu toane
Și-o prinde-a plînge, draga mea, —
Să-î dai minuța să se joace
Și 'ndata mare va tăcea...

N. N. BELDICEANU.

CĂLĂRAȘUL.

Malurile Vidului erau tăcute, în lumina amiezii. Prin tufișuri și ripe nici-o mișcare : în tăcerea singurătății, rar, tresăria țipătul ascuțit al unui pascăruș, care filfiia încet cu aripile-i albe, lungi și ascuțite pe de-asupra apei sfărmate în bucăți de oglinzi scinteietoare. Și une-ori cite-un uliū, care plutia sus în undele innălțimilor. cădea șuierînd ca o săgeată în tufișurile de sălcii ale bălților. încolo nici-o mișcare, dar omul, ascuns, pindia în dosul dimburilor și la margenile porumbiștilor.

La două ceasuri după amiază, însă, liniștea aceasta se tulbură. Dincolo de Vid, dinspre taborele lui Osman-Pașa, se arătară fesurile turcești și, odată cu ele, fulgerările armelor. îndată sentinelele romine, care se dosiseră bine dincoace, ieșiră în lumină, puseră minile streășină la ochi, cercetînd malurile de dincolo, apoi își pregătiră carabinele.

Din cutele văilor izvoriră grămezile adînci și dese ale Osmanliilor și se îndreptară spre podul de peste Vid. Călărașii încălecară și se șterseră din lumină. Iar taborele Turcilor, după ce se suptiară în trecătoarea podului de piatră, dintr'odată se lărgiră, și fruntea se răsfiră răpede în tiraliort.

Valea tăcută a riului se umplu de oameni. Liniștea fu sfișiată de citeva împușcături răzlețe : se retrăgeau avanposturile cavaleriei noastre. Apoi, deodată, izbucni din spre Dolni-Dubnic tunul. La a treia bătaie, în rîndurile dușmane se iscă un nou des, cenușiū, o frămîntare grăbită ; citeva țipete lungi sfredeliră văzduhul. Pe urmă, regulat după hubuirile tunetelor, cădeau și trăsnetele în batalioanele vrăjmașului, deschizînd rănii în rîndurile strinse.

Dar tiraliortii se apropiau și coloanele urmau și ele. Tunul bătea din ce în ce mai des, sfirticînd grămezile, — cînd, odată, regimentele roșiorilor noștri izbucniră de pe podișul Dolni-Dubnicului, revărsîndu-se ca un șivoiū de sînge pe costișă. După ele venia tălăzuindu-se o pinză întunecoasă de călărași.

Tunurile începură mai cu putere. Batalioanele vrăjmașe se frămîntau, artileria lor umbla rătăcită cătînd loc prielnic, călăreții se răsfirău și se strîngeau alergînd pe de lături.

Din porumbiștile innalte din josul Vidului începură a cădea pocnituri dese de carabină. Nouri ușurei, ca pufăielii de lu-

lele, se ridicau de-asupra ogoarelor verzi, și pocniturele scurte se grămădiau tremurind ca o pîrîre prelungă, apoi bătăile se răriau o clipă, răzlețindu-se, — și dintr'odată o salvă rupea văzduhul; apoi se răsfirea iar în pîrîri cînd mai lungi, cînd mai scurte... Batalioanele inamicului, luate din coastă, începură a se mișca, a se întinde în ziduri lungi; ostașii cădeau unii după alții izbiți de gloanțe, grămezi întregi se zvîrcoliau învăluite de izbucnirile înflăcărâte ale ghiulelelor. Șirurile lor veniau răpede, dar grindina de plumb îi opri. Tiratorii se răsfrîseră înapoi, căzură în grămezi, șirurile șovăiră și se opriră, — și în clipa aceasta trîmbițele roșiorilor zvîrliră în văi țipete metalice, șivoiul roșu porni furtunos, săbiile se ridicară scinteind, lăncile se plecară și miile de stegulețe zbîrniră, călăreții se aplecară pe oblîncuri, caii zguduiră pămîntul în ropotul copitelor: prin valea rîului, prin văzduhul luminos, peste batalioanele păgîne, trecu parcă un freamăt de vînt.

Cînd strigătele sălbatece izbucniră, batalioanele turcești dădură îndărăt. În avîntul lor, roșiorii și călărașii, răsfrîndu-se, dădură izbitura în tot zidul vrăjmaș: săbiile șuierară, lăncile străbătură trupuri omenești, vîrtejuri după vîrtejuri se învăluiau, tunurile și carabinele conteniră, numai urletele năvălitorilor și răcnetecele celor zdrobiți se amestecau și se ridicau, ca o musică a miniei și a urii, cătră cer.

Și taborele Osmanliilor, răzbite, se întoarseră și începură o fugă iute, în risipă, spre podul Vidului. Iar călărașii și roșiorii zburau după ei, întinși înapoi, ca niște pajuri. Îngrămădiră la pod cele din urmă pilcuri. spulberîndu-le ca într'o furtună; iar dincolo, peste ape, fuga se risipise în văi, în ogoare și'n tufișuri, — pe cînd de dincoace pîrîiau carabinele.

Încet-încet împușcăturile slăbiră; cea din urmă puse parcă un punct de încheiere, și liniștea se întinse.

În ziua aceia nu se dădu ordinul să se îngroape morții, și, cînd asfințitul împînzi asupra Vidului licăririle-î de aur, în singurătatea țermurilor liniștea era deplină. Morții păgîni erau risipiți pe cîmpie între arme și cai nemișcați, parcă-î zvîrlise un vîrtej. Și printre ei zăceau trei de-ai noștri: doi roșiori și un călăraș.

Tufișurile de sălcii erau tăcute, pascărușul, ca și dimineța, țipa ascuțit, filfiind rar pe deasupra miilor de oglinzi ale apei. Un stol de nagîți rătăcia din baltă în baltă cu miorlăituri

dureroase. Departe, în spre răsărit, tunete surde mugiau și sirme de foc se încovoiau în văzduh.

Luminile amurgului scădeau din ce în ce, și cei trei flăcăi își dormiau somnul fără deșteptare.

Unul, un roșior, zăcea încovoiat, cu fața în jos, grămădit asupra pământului; mîna dreaptă înțepenise pe lance, stînga era strînsă la piept, parcă voia să zmulgă ceva. Al doilea roșior stătea pe o coastă, lancea i se frînsese, mînilor se întindeau cu pumnii strînși pe lingă trup, și ochii deschiși mari, sticloși, țintiau cu minie fața pământului, spre zarea răsăritului. Călărașul, cu ochii închiși, părea că doarme, cu fața la cer, cu brațele cruce înlături. Peste obrazul liniștit, pe care sprincenele și mustățile trăgeau dungă neagră, trecea vîntul de seară ca mîngîierea unui vis.

Și tustrei zăceau în singurătatea aceia : pilcurile de sălcii murmurau, fișiau, tremurau un cîntec tainic în aburirile vîntului.

Cei doi roșiori erau doi tîrgoveți, doi feciori de negustori cu dare de mîna. Crescuseră în bielșug, fără nevoi și fără dureri, văzuseră tîrguri și orașe, învățaseră multe. Mamele lor îi jeliau, știindu-î încă în viață; un traiu de noroc și de bine îi aștepta. Dar ei lăsaseră bocetele mamelor, lăsaseră avuția și porniseră să se lupte pentru țară. Și muriseră cu vrednicie și acuma nu li mai păsa nici de bogăție, nici de nimic. Se vor scrie însă, drept răsplată, cuvinte frumoase despre ei prin gazete, se va lăuda dragostea lor de țară: au lăsat mamă, tată, avere, și s'au dus!,—prin moartea aceasta se vor înălța mai mult decît printr'o viață pe care ar fi petrecut-o fără avînturi și fără doruri mari.

Se va vorbi mult despre acești *adevărați eroi*, — numai pe tine, călărașule necunoscut, nu te vor lăuda prin gazete ca pe un mare viteaz. Tu n'ai lăsat averi și bine, tu ai fost sărac și umilit și nu te-a chemat decît Vasile al lui Tudor.

Tatăl tău o viață s'a luptat cu nevoile, și rare ori ridea. Cînd era minios, bătea pe maică-ta; dacă te vedea plîngînd, răcniă, și te plesniă și pe tine. Cînd era amărît, se abătea pe la crîșmă și-și mai punea inima la loc; atunci era mai bun și mai uita de necazuri, atunci își săruta nevasta, iar pe tine te punea să cînti și să joci. Cînd ai crescut, ai rămas acasă frații tăi cei mai mici și tu te-ai lăsat cu vitele în izlazul din bălți. Acolo ai învățat a cînta din fluiet și a chiui strigăte de horă. De multe ori și nopțile le petreceai în de-

șișul luncilor, cu tovarăși de sama ta. Aprindeați focuri de vreascuri, stăteați la povești în lumina rumână, pe cind piedicele cailor sunau sec în tăcerea câmpiilor. Acolo te-au bătut vînturi și ploii, te-au apucat vijeli și te-au spulberat viscelele cu mazărice ale sfirșiturilor de toamnă.

Și a răsărit deodată din tine un flăcău mindru, nalt și vînjos. Puterea stejarilor era și 'n tine, murmurele apelor și freamătul pădurilor erau cîntece pe care tu de mult le cunoșteași, nemărgenirea zărilor îți pătrundea sufletul. Și ai fost necăjit, ai muncit din greu și ai ridicat pe spatele tale gospodăria grea a tatălui tău, și a fost viață mai ticnită la vatra voastră și maică-ta cea bătută și horopsită a ajuns ceasurile liniștii.

Îți aduci tu aminte, Vasile, după aceia, de horile din satul vostru? Duminecile și sărbătorile, ograda lui Ion Săcăreanu, cel cu șease fete, se umplea, și venia Dimachi cu scripca, și țiganca lui cu cobza. Și fetele cu flori în păr și cu cămășile înflorite se prindeau de mină cu flăcăii încinși cu briie verzi, cu pălăriile mari pline de păuni și de hurmuz. Și scripca lui Dimachi zicea cu foc, iar țiganca lui cea tinără cu ochii ca jăraticul zdrăngănia plecată asupra cobzei și îngina și ea pe nas, cu glas dulce, cîntecul. Știi cu cît foc duceași tu briurile și cum strigași, — și, cînd venia amurgul și liniștea se întindea asupra satului, numai glasul tău se auzia, cu melodia suptire a scripcii și cu murmurul cobzei. Și, prin inserările limpezi, petreceați fetele acasă cu lăutarii după voi, pe hudțile străjuite de copaci: umbra era din ce în ce mai deasă, risete și țipete innăbușite tresăriaș, apoi taina nopții se întindea, și, într'un tirziu, undeva, departe, tăcea și cîntecul lăutarului.

Îți aduci tu aminte, Vasile, de fetele cu care ai trăit bine? Ți-au fost dragi, și le jucași numai pe ele în hori, și pe ele le stringeași de subsuori seara, cînd le petreceași acasă. Dar, una cite una, dragostele ușurele s'au dus, și a venit dragostea cea mare, care ți-a cucerit tot sufletul și ți-a adus zile arzătoare de chin și nopți nedormite.

Ai dus-o o toamnă, o iarnă, și o primăvară cu dragostea, și primăvara a fost mai mîndră de cît totdeauna, și luncile mai pline de flori, și potecile mai tainice. Și, deodată, în tericirea ta a suflat trimbița războiului.

În ajunul zilei cînd trebuia să pleci, te-ai îmbătat cu flăcăii, și ai chiuit, și ai strigat tuturor că te duci să te ieai de

piept cu Turcul. Dar, cum a venit seara, te-ai trezit, parcă ți-a suflat cineva peste pleoape, și te-ai dus la dragostea ta pecetluită cu logodnă. Fata și-a șters lacrimile, și ai stat toată noaptea uitându-vă unul la altul. Te-a întrebat: «Und' te duci?» Și tu ai răspuns: «Ne ducem departe, să ne batem cu Turcii...» Iar fata a zis iar: «Poate-a da Dumnezeu și Maica-Domnului și t'eî întoarce...» Și ai vorbit cum să întemeiați gospodărie nouă, unde să vă faceți casa, cât pământ să sămănați, și iar ai tăcut. Și vremea trecea, și încet-încet o flacăra mare vă cuprinse la amindoi sufletele, crescă și vă învăli ca într'un vârtej, — și în zori, la plecare, fata hohotia ca o nebună, iar tu ai încălecat și te-ai dus. Când te-ai uitat înapoi, din capătul uliții, Ruxanda nu mai plingea, dar sta răzimată în prag și se uita pierdută după tine.

Și așa s'a sfârșit dragostea voastră. Tu ai pornit cu regimentele de călărași, fără frică și fără părere de rău. Mai întâi te gândiai că, ce ți-e scris, în frunte ți-e pus, și după aceea știai că cu Turcul și cu Tătarul, și strămoșii tăi au dus zile grele. Poate a venit acum și pentru pagini ziua răsplătii.

Ai trecut Dunărea, ai auzit tunul bubuind și-a prins a-ți fierbe singele în vine. Și iată că dintr'odată ai auzit țipătul de navală al goarnei și te-ai răpezit, te-ai simțit dus în vârtej, ai izbit în pagini cu sabia, te-a amețit mirosul pulberei, ai început a te zbirli și a chiui, și într'o clipă a pătruns prin inima dragostei tale un glonte, ai căzut, te-ai întins la pământ și ai adormit de veci.

Iată, s'a făcut noapte, pascărușii și nagîții au tăcut, numai vîntul cu un freamăt dulce se strecoară prin pletele sălcilor. Tu ai murit, și o inimă dreaptă s'a stîns cu tine. În viața ta, n'ai răcnit zădarnic, n'ai năpăstuit pe văduvă și pe orfan, n'ai lovit în aproapele tău. Ai avut un suflet limpede și ai murit cu cinste.

Iar, în satul tău, Ruxanda ta o să afle odată că n'o să te mai întorcă, dar durerea ei n'are să te mai ajungă în culcușul tău rece. Dimachi și cu țiganka lui au să cinte altora, și tu te vei odihni, căci ți s'au sfârșit jocurile. Numai cîte odată, în nopțile de iarnă, la vetrele cu jar, oameni cu sufletele curate îți vor pomeni numele, măi frate Vasile, și vor vorbi cu glasuri potolite despre tine, vor vorbi cu glasuri potolite ca despre un stejar mîndru pe care l-a prăvălit furtuna.

MIHAIL SADOVEANU.

ARHANGHELUL

Apoi, eind toamna întinse covoru-I
de frunze moarte în pasurile munți-
lor.... oști jurate cu strașnic jurămint
de credință se porniră, iute, zi și
noapte.

N. Iorga. Istoria lui Mihai Viteazul.

*În codri frunzele cu jalnic șuier
Cum pică, tăinuind poteci și urme!
În sunet de tălângi și 'n viers de fluiet
Coboară dela munte albe turme.*

*Ascultă! glas de buciun de departe
Prelung răsună 'nșiorînd de-odată
Tăcerea văilor, acum deșarte,
Și pacea peste vîrfuri așezată.*

*Pe-o culme s'a oprit din lungă-î cale
Ciobanul și ascultă cu mirare
Un vuiet coborînd din munți spre vale,
Ce crește tot măi tare și măi tare.*

*Din neguri de păduri întunecoase
Acum răsare-un steag, în vîrf cu cruce,
Oștenî în zale și țeranî cu coase...
O mîndră oaste spre Ardeal se duce.*

*Se uită lung ciobanul de pe munte,
Uitînd de cale și uitînd de turmă,
Căci un arhanghel zboar'acolo'n frunte...
Îi fîlfîie aripile în urmă,*

*Acela-î ce s'a zis că va să vie!
Iar buciunul cu strigăt de fanfară
Trecește frați din jalnică robie,
Vestește ziua judecâți 'n țară!*

I. BORCIA.

POVESTE

A fost odată, ca niciodată, că, de n'ar fi fost, nu s'ar fi povestit; pe cînd se potcovia purecile cu nouăzeci și nouă de oacă de fier la un picior, și se innălța în slava cerului, și i se părea că e ușor. A fost un împărat mare, mai mare peste toți împărații de pe vremile acelea, precum ar fi, bună oară, împăratul nostru. Numele lui, Peneș Împăratul, era cunoscut pretutindenî, de la un capăt la cellalt al pămîntului; ba încă mersese vestea despre el peste ape întinse și pînă în lumea de sus, pe unde numai pasările cerului pot să ajungă.

Peneș împăratul avea o împărăteasă cum nu se mai găsia alta de potrivea ei, și o fată mindră ca o zînă, și, vorba ceia: la soare te puteai uita, iar la dinsa, ba.

Cît ar fi dorit el să aibă un băiat, nu se învrednicise de la Dumnezeu să-l poată căpăta. Și doar umblat-a împărăteasa cu fel de fel de leacuri, sfătuitu-s'a cu fel de fel de doftori, care de care mai iscusit și mai vestit, dar nimic n'a isprăvit.

Și, dacă au văzut ei nu-i și nu-i de chip să li se poată împlini dorul, n'au avut ce face și s'au hotărît să rabde.

Avea obiceiul Peneș Împăratul să adune, într'o zi anumită, în fiecare an la curtea lui pe toți împărații vecinî, și pe toată boierimea din împărăție la șezătoare. O noapte întreagă mînceau și se veseliau, și altă treabă nu făceau decît înșirau la mîrgăritare.

Vezi că Peneș Împăratul nu era vestit numai pentru bunătatea și vițejiile lui, ci și pentru că avea comori nenumărate, și nu știa ce să mai facă el cu atîta amar de bani și pietre scumpe.

Și, așa, iată că venise vremea să se adune lumea la șezătoare.

Cămările palatului gemeau de mulțimea adunată: un ac nu aveaî unde să-l aruncî. Și doar palat era acela, și numărul cămărilor nimenî nu era în stare să-l ție minte. Și, ori-unde-ți întorceai privirea, te orbia sclipirea aurului și a nestimatelor; că palatul lui Peneș Împărat era cu totul și cu totul de aur, și în el luminî nu se aprindeau, ci diamante mari cît oul, înfipte în păreți, scînteiau ca stelele, de gîndiaî că nu ești pe pămînt.

Toți împărații vecinî erau de față, cu împărătesele și copiii lor; numai cel mai tînăr dintre dinșii, Împăratul Alb, încă nu se arătase.

Și nu se arătase bietul om din pricină că se cam feria de lume. Îi era cam rușine să dea ochii cu ceilalți de seama lui, pentru că, din păcate, se însurase cu o țigancă.

Și, dacă s'ar fi însurat cu țiganca, așa cum se însoară fiecare om, care face măcar o prostie în cursul vieții, tot n'ar fi fost nimica; dar Împăratul Alb făcuse poznă și mai mare.

Ce anume poznă făcuse, aveți să aflați îndată.

Dar, ce mai la deal și la vale, Împăratul Alb nu ieșea bucuros între ai lui cu țiganca alături.

Nu s'ar fi dus el nici la șezătoarea lui Peneș Împăratul. D'apoî țiganca par'că-l lăsa în voia lui!

Și doar făcea nazuri, țiganca!

De unde s'ar fi convenit să se ducă ea înaintea tuturor, dacă vroia numai decit să meargă, și să se ascundă într'un ungher unde să n'o bage nimeni de seamă, baragladina lăsa pe toți să'o aștepte, pentru ca toți s'o întimpine la scările palatului cu alaiu, precum se face unei împărătese.

Și, pe cînd o așteptau la curtea lui Peneș Împăratul, și unii începeau a bănuî că nu mai vine, iată că încep trimbițele a suna, semn că se apropie un musafir, și în zarea drumului se ivește o trăsură cu patru armăsari în spumă.

De departe, părea c'ar fi soarele în trăsură, așa străluciau briliantele de pe rochia țigancei.

Și au primit-o ca pe-o împărăteasă.

Așa-i în lume: nu-și arată nimeni inima pe față; ci-că nu-i bine să spuî ce gîndești, ci numai ceia ce ar plăcea unora ca acelora cari te ascultă.

Șezătoarea era în toiu: ei.

Crai bătrîni, cu barba albă și cu genele stufoase; împărați ieșiți în lume de ieri-alaltăieri; copilandri, cari-și așteptau rîndul să se urce în scaune; sfetnici de tot felul,—toți se întreceau, 'care de care, să se rămiie unul pe altul din pilde și din vorbe cu înțelesuri.

Îți era mai mare dragul să-i ascuți.

Toți făceau haz și se veseliau, numai Împărăteasa Împăratului Alb stătea tofănită pe un vraf de perne, și tot își încrunta sprincenile, par'că nimic nu i-ar fi plăcut.

Ce vrei! zi-i țigancă, și s'a isprăvit.

Și, pe cînd vorbeau ei înde ei, împărații și cu sfetnicii, și înșirau împărătesele toate la mîrgăritare, iaca întră un slujitor și spune împăratului că au sosit în curte doi băieți cari se roagă să-i lase și pe ei la șezătoare, ca să spuie și ei e poveste.

Atunci Peneș Împăratul întreabă pe mosafirii lui dacă li-ar plăcea una ca asta; nimeni n'a zis ba, numai țiganca, de colo, a început a strimba din nas și a zice precum că n'au ce căuta între dinșii niște oameni de rînd.

Dar Împăratul Alb — par'că i-ar fi spus inima ceva — s'a rugat de gazdă să aducă băieții înnăuntru, să mai audă și el vre-o poveste, că din copilărie nu le-a mai ascultat.

Peneș Împăratul a poruncit să-i aducă înnăuntru.

Și au intrat doi copilandri, cu niște căciuli mari pe cap citu-ți-i mielul, și s'au așezat cam așa pe lingă ușă, ca să nu se încurce nimeni de dinșii.

Apoi unul dintre ei a început a povesti.

Și povestea lui așa a fost:

A fost odată un fecior de împărat care, după ce a purtat războaie peste toată fața pământului, s'a săturat de atîta viață zbuciumată, și s'a hotărît să se însoare.

Mergînd el așa pe o cîmpie, a zărit într'un lan de grîu trei fete care secerau.

Văzîndu-l trecînd pe acolo, una din fete a zis cătră celelalte:

— De m'ar lua pe mine feciorul acesta de împărat, i-aș hrăni toată oastea cu o pîne.

A doua a zis:

— De m'ar lua pe mine, i-aș îmbrăca toată oastea cu un fus de tort.

Cea de-a treia, cea mai mică dintre toate, a zis:

— De m'ar lua pe mine, i-aș face doi feți logofeți cu părul de aur creț.

Feciorul de împărat trăsese cu urechea la vorbele fetelor, și l-a săgetat prin inimă cînd a auzit glasul celei din urmă.

El nu știa care dintre ele e aceia, și, intrînd în lanul cu grîu, s'a apropiat de fete, și le-a întrebat ce au zis fiecare.

Ele n'au avut încotro, și au spus pe rînd precum mai spuseseră.

— Și ești tu în stare să-mi faci doi feți logofeți, cu părul de aur creț? o întrebă feciorul de împărat.

— Ți-oiu face, răspunse fata.

Atunci feciorul de împărat o luă de mină, și se duse cu ea la împărăție.

Fetele acestea nu erau din proști, că tot fete de împărat erau.

Și au făcut nuntă mare și frumoasă, precum fac împărații, și, nu după multă vreme, împărăteasa a purces grea.

Nu s'ar fi despărțit împăratul de odorul lui, că mult îi mai era drag să-i privească fața și să-i asculte glasul; d'apoi un împărat vecin s'a sculat împotriva-i, și el n'a avut ce face, și a pornit la războiu.

Și, cînd a plecat, a chemat pe o țigancă, slujnica pe care o credea el mai credincioasă, și i-a dat în pază pe împărăteasă, și i-a zis așa:

— Ochii tăi din cap, și împărăteasa!

Și, pentru că împăratul știa ce scule sînt țigani, și că nu poți pune temei pe dinșii cît pui într'un cuiu de teiu, i-a ars și două palme zdrene, ca să nu uite că i-i stăpîn.

Pe cînd povestea băiețelul acestea, țigancă Împăratului Alb nu-și mai găsia astîmpăr în virful pernelor, care par'că tot voiau să sară de supt dînsa.

Apoi, strîmbîndu-se din nas și făcîndu-și vînt cu naframa, zise:

Un tăciune
și-un cărbune,
tac!, băiete,
nu mai spune.

Iară Împăratul Alb, care asculta cu luare aminte, zise din jilțul lui :

Un tăciune
și-un cărbune.
spune, băiețele, spune.

Și băietul a început iar a povesti.

Și a zis așa :

«N'a apucat bine a ajunge împăratul unde-î erau oștile adunate, și împărăteasa a început a simți că i-a venit vremea.

Și a zis atunci țiganca să trimeată după o moașă.

Țiganca avea gânduri rele asupra împărătesei, și a început a bolborosi :

— Moașă !.. Ce moașă ?.. La noi, împărătesele nu nasc nici-odată cu moașă.

— D'apoî cum ? o întrebă împărăteasa, cu mirare.

— Cum ? Iaca așa : te suî în podul casei, și altcineva se aține cu ciurul la gura podului, și-i gata.

În inima împărătesei nu se încuibase răutatea, și nici nu bănuia că pot să fie în lume și oameni răi ; de aceia o crezu pe cuvînt, pe țigancă, și făcu precum îi zise.

S'a suit în pod, și a născut doi feți logofeți, cu părul de aur creț, pe cari țiganca i-a prins într'un ciur.

Cum a văzut una ca asta, țiganca, fără a mai sta mult la gânduri, a dat fuga în șură, unde tocmai atunci o căteșă fătase doi căteși ; a pus căteșii în ciur, și a venit cu ei la împărăteasă.

Prefăcîndu-se foarte scîrbită, credincioasa slugă a împăratului îi arată împărătesei căteșii, și zise :

— Iată, luminată împărăteasă, rodul Măriei Tale ! În loc de doi feți logofeți cu părul de aur creț precum te-ai lăudat, iată doi căteși.

Săraca împărăteasă !

Se gândia numai ce are să zică împăratul, cînd se va întoarce din război, și va găsi așa rușine la casa lui.

Țiganca aruncase feții înaintea căteșei, cu gînd că-î va minca. Dar, cînd s'a dus în șură, să vadă ce s'a ales de dîșii, a rămas înmărmurită : cei doi feți erau zdraveni și voinici, căci căteșea îi hrănea și-î încălzia.

Atunci i-a luat cu minie de la țitele căteșei, și i-a aruncat între porci, crezînd că-î vor sfășia.

Cînd colo, ce să vezi !

Porcii s'au adunat în jurul feților, au ținut sfat, și au hotărit așa ; scroafele cele sterpe să-î încălzească, iar cele cu lapte să-î hrănească.

Și așa au și făcut porcii, și că doi feți logofeți creșteau vîzînd cu ochii, și se făceau și mai mindri.

Atunci s'a infuriat țiganca, i-a luat dintre porci, și i-a aruncat în herghelie.

Dar și caii s'au adunat în jurul lor, și s'au sfătuit, și iepetele cele sterpe

i-au încălzit, iar cele cu lapte i-au hrănit, și cei doi feți se păreau mari, iar pe țigancă o virau în grozile morții.

Dacă a văzut ea și a văzut, a înțeles că alt chip de scăpare nu-i: i-a luat și dintre cai, i-a gătit frumușel și-a îngropat în dosul casei.

(Va urmă.)

ARTUR GORVEL.

C R O N I C Ă

Niciodată «Luceafărul» din Budapesta nu s'a înfățișat mai bine decît în n.l. său din urmă (III, 14-6). O Romincă ce se află în Iaponia pentru a face acolo cercetări de artă, d-na Ottilia de Cozmuța, o artistă ea însăși și o scriitoare pricepută, a trimis revistei din Budapesta o sumă de notițe, cu totul nouă și de un mare interes. Ea le-a însoțit cu fotografii, care se reproduc în «Luceafărul» și dau destul de complet înfățișarea vieții iaponese din toate zilele. Măcar pentru informația ochilor și a minții, cetitorii romîni de pretutindenă ar trebui să-și procure acest număr, — de și mă gîndesc iarăși că aceiași cetitori, cari fac o bună consumație de cărți franceze asupra Iaponiei și războiului ruso-iapones, au aruncat la o parte ca un lucru netrebnic cartea pe care, cu bune intenții naive, am publicat-o pentru dinșii și care zace pe rafturile librăriei Socecu.

Și poezia d-lui Zaharia Bîrsan și traducerea d-lui Octavian Goga (Otavă), cel d'întăiu poet al Ardelenilor, sînt foarte frumoase. Și prin schița sa asupra compozitorului și șefului de cor din Brașov, G. Dima, și prin notița sa asupra lui M. Sadoveanu, d. Sextil Pușcariu, numit de curînd privat-docent pentru limba și literatura romînă la Universitatea din Viena, dovedește că este, nu numai un escelent filolog, ci conducătorul chemat al vieții intelectuale a Romînilor de peste munți.

«Luceafărul» publică și un concurs pentru o povestire scurtă care ar privi împrejurările de traiu ale Romînilor din Ardeal și Ungaria; premiul ar avea o sută de coroane.

* * *

Broșura d-lui Dimitrie I. Gheorghiu: *Transitul de lemne prin România în raport cu producția pădurilor țării și desfacerea lemnului nostru merită să fie citită de toți aceia pe cari-i interesează dezvoltarea economică a țerii noastre, — aș zice pe toți Romîni de un patriotism luminat. Se arată în ea o sumă de neajunsuri, de greșeli, de păcate ale zăpăceleii, ale nepriceperii, ale lipsei de cunoștinți și de îndreptare — caracterizare generală a vieții românești de astăzi. Se vede din străbaterea acestei*

cercetări, bine scrise, că Statul și particularii — aceștia, de sigur, mult mai mult decît cel d'întăiu — își bat joc de bogăția moștenită a pădurilor ca și de atîtea alte bogății, tot moștenite. Vechi păduri, care, lăsate pe loc, putrezesc, nu sînt nici tăiate, ceia ce ar aduce cîștig, nici reînnoite, ceia ce ar pregăti alt cîștig. În schimb, păduri tinere cad la pămînt, iarăși fără să se asigure o altă viață a arborilor pe acel teren. Mai departe, folosul acestei procedări de Vandalî, care atacă în același timp averea, sănătatea, mijloacele de traiu, frumuseța, apărarea țerii, nu-l avem noi, ci acele lacome și obraznice lighioane, care, bătîndu-șii joc de nepriceperea noastră, ne despoaie (autorul pomenește cumpărarea de la niște moșneni din Gorj, cu 2.000 de lei, a unor păduri, care făceau 4.000.000 și pe care cumpărătorul — un hoț — l-a vîndut cu un cîștig de 1.200.000 de lei unui străin ca să le secătuiască!). În sfîrșit, nu e destul că străini cari nu s'aū așezat în țară sau cari vor pleca îndată ce se va incheia jaful, rad munții noștri de păduri tinere, supt binevoitoarea privire a Statului, încîntat că poate servi acești oaspeți distinși, dar lemnăria străină, venită de peste graniță, trece la Galați, pentru a merge în tot Răsăritul, scutită de orice sarcini aproape și fără să aducă alt folos țerii decît prețul de nimica ce se dă plutașilor, — căci ea merge mai mult pe plute, prin Bistrița și Siretiu, și nu în vagoanele noastre. D. Gheorghiu propune măsuri care nu se vor lua, — căci e așa de plăcut să capeți veșnicile laude ale vecinilor fiindcă-i lași în voie să facă surcele lovind de-asupra rădăcinilor vieții țerii tale! — În această broșură se vor mai găsi planuri de plute, din toate felurile, și vederi din exploatații de păduri de la Tarcău, în Ținutul Neamț.

* * *

D. Vasile Vircol dă, supt titlul: «Privire etnografică asupra județului Mehedinți» (Turnu-Severin, 1904), cîteva știri asupra elementului străin din Turnu-Severin. Ceia ce se spune despre degenerarea elementului de la munte, mi se pare răzimat pe informații exagerate: pentru ca degenerarea fizică să se observe la un popor care a luptat două mii de ani cu cele mai strașnice nevoi, nu ajunge o înmulțire nepotrivită cu creșterea mijloacelor de traiu, nici oprirea pentru cîtăva vreme a exportului oilor și porcilor în Ungaria. Ea nu poate să vie decît din strașnice nenorociri, dintr'o prefacere ruinătoare a tuturor condițiilor de viață, din ocupații nouă nesănătoase, din otrăvirea prin alcooluri proaste, și cere foarte multă vreme pentru ca să fie în adevăr văzută.

N. IORGA.

Autoriî cari doresc să se vorbească de cărțile lor în Cronica acestei reviste, vor binevoi a le trimete pe adresa: N. Iorga, str. Buzești 42, București.